

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана
Франка
кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти
кандидат педагогічних наук, доцент

_____ Алла РЕВТЬ
« _____ » _____ 2026 р.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ОБДАРОВАНИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В
ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА
Спеціальність 231 Соціальна робота
галузі знань 23 Соціальна робота

Бакалаврська робота
на здобуття кваліфікації – «Бакалавр з соціальної роботи за
спеціалізацією
соціальна педагогіка»

Автор роботи Тарас МОНАСТИРСЬКИЙ _____

підпис

**Науковий керівник кандидат педагогічних
наук,**

ст.викладач Олег КЕКОШ _____

підпис

Дрогобич, 2026

Анотація

Одним із головних завдань реформування сучасної дошкільної освіти є виявлення та підтримка обдарованої дитини, розвиток інтелектуальних, творчих здібностей, формування навичок самостійного пізнання. Від того, наскільки повно та ефективно реалізуються потенційні можливості обдарованої особистості, залежать темпи і якість розвитку соціальних та економічних умов життя українського суспільства. Обдаровані діти в будьякому суспільстві повинні розглядатися як інтелектуальний потенціал держави, вони мають бути в центрі спеціальних педагогічних, психологічних та соціальних програм. Одним із напрямків роботи соціального педагога є соціально-педагогічна підтримка обдарованих дітей.

У нашій бакалаврській роботі обґрунтовано соціально-педагогічну підтримку розвитку інтелектуально обдарованих дошкільників та окреслено практичні аспекти роботи соціального педагога щодо даної проблеми, представлено практику розвитку обдарованості дитини старшого дошкільного віку у ЗДО; вивчено технології виявлення обдарованих дітей старшого дошкільного віку та охарактеризовано педагогічні умови розвитку інтелектуально обдарованих дошкільників.

Abstract

One of the main goals of reforming modern preschool education is to identify and support gifted children, develop their intellectual and creative abilities, and foster skills for independent learning. The pace and quality of the development of social and economic conditions in Ukrainian society depend on how fully and effectively the potential of gifted individuals is realized. In any society, gifted children should be viewed as the intellectual potential of the state; they must be at the center of special educational, psychological, and social programs. One of the areas of focus for a social educator is the socio-educational support of gifted children.

In our bachelor's thesis, we justify the social-pedagogical support for the development of intellectually gifted preschoolers and outline the practical aspects of a social educator's work regarding this issue; we present practices for developing the giftedness of older preschool-aged children in early childhood education institutions; we examined methods for identifying gifted children of senior preschool age and described the pedagogical conditions for the development of intellectually gifted preschoolers.

Зміст

Вступ	6
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНOSTІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	9
1.1. Обдарованість дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема.....	9
1.2. Особливості соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми в ЗДО.....	14
1.3. Психолого-педагогічний супровід обдарованих дітей.....	17
Розділ II. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ОБДАРОВАНИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	24
2.1. Вивчення проявів обдарованості дошкільників у рамках дослідження особливостей вирішення завдань соціалізації.....	24
2.2. Реалізація соціально-педагогічної підтримки інтелектуально обдарованих дошкільників у сучасних освітніх умовах	30
Висновки.....	34
Список використаних джерел	36

Вступ

Зміни, що відбуваються сьогодні в усіх сферах суспільного життя, виклики часу, на які людині ще належить знайти відповіді, ще більше актуалізують проблему підтримки та розвитку обдарованості особистості. Наявність уміння міркувати та аргументувати, сформоване проектне мислення, творча уява – ось перелік вимог до особистості, здатної вирішувати складні завдання сучасності, які вимагають від неї прояву мобільності, рішучості, креативності.

На особливу чутливість періоду дошкільного дитинства до збереження та розвитку «зародків» обдарованості вказує низка вітчизняних психолого-педагогічних досліджень. Аналіз наукових підходів багатьох дослідників проблеми обдарованості, зокрема, О. Кульчицької, В. Моляко та інших, дозволив В. Онацькому [24, с. 53] також визначити три провідні компоненти, які охоплює обдарованість: задатки, нахили, пізнавальні здібності і навички; емоційно-вольова сфера.

Вивченням проблеми розвитку обдарованості особистості, зокрема, займалися Г. Айзенк, П. Вайнцвейг, Д. Гілфорд, Е. Торренс, Р. Стенберг, Н. Карпенко, Н. Кузьміна, В. Моляко та ін. Вивченням особливостей психіки обдарованих дітей займалися такі вчені Г. Костюк, С. Максименко, Н. Піддяків та ін.

Дослідження впливу середовища на розвиток особистості в процесі навчання та виховання призвело до появи поняття «освітнє середовище». Так, на думку італійського педагога, засновника реджіо-педагогіки, Лоріса Малагуцці, освітнє середовище є «третім вчителем». У поняття середовища він включає як зовнішнє оточення дітей, так і інфраструктуру, в якій вони живуть і навчаються. автор вбачає головне завдання дорослого в тому, щоб допомогти дитині скористатися своїм природним пізнавальним потенціалом і можливостями [13].

Враховуючи актуальність порушеної проблеми зумовлює вибір теми нашого бакалаврського дослідження: **Соціально-педагогічна підтримка розвитку інтелектуально обдарованих дошкільників в діяльності соціального педагога.**

Об'єкт дослідження – обдарованість як соціально-педагогічна проблема.

Предмет дослідження – соціально-педагогічна підтримка розвитку інтелектуально обдарованих дошкільників.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати соціально-педагогічну підтримку розвитку інтелектуально обдарованих дошкільників та окреслити практичні аспекти роботи соціального педагога щодо визначеної проблеми. Відповідно до мети дослідження визначено основні **завдання** дослідження:

- охарактеризувати обдарованість дитини дошкільного віку;
- охарактеризувати особливості соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми в ЗДО
- окреслити основні аспекти психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей;
- представити практику розвитку обдарованості дитини старшого дошкільного віку у ЗДО;
- вивчити технології виявлення обдарованих дітей старшого дошкільного віку;
- окреслити педагогічні умови, що сприяють розкриттю обдарованості в дошкільному віці.

Для розв'язання поставлених завдань були використані такі **теоретичні та практичні методи дослідження**: аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження; узагальнення для

формулювання висновків; бесіда, спостереження, педагогічний експеримент.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають в тому, що: теоретично обґрунтовано та перевірено ефективність роботи соціальних педагогів закладу дошкільної освіти щодо соціально-педагогічної підтримки розвитку інтелектуально обдарованих дошкільників.

Практичне значення роботи. У бакалаврському дослідженні вивчено основні аспекти психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей та соціально-педагогічну підтримку розвитку інтелектуально обдарованих дошкільників. Теоретичні положення, фактичний матеріал і висновки можуть бути використані у процесі підготовки курсових та магістерських робіт; у практичній роботі соціальних педагогів, що працюють у закладах дошкільної освіти; у сімейному вихованні дошкільників.

Структура і обсяг роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (45 найменувань). Повний обсяг бакалаврської роботи становить 40 сторінок, з них 40 сторінок основного тексту.

Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Обдарованість дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема

Проблема збереження та розвитку дитячої обдарованості в освітньому просторі стоїть дуже гостро, оскільки особливості розвитку особистості обдарованих дітей (нерівномірність та гетерохронність розвитку компонентів обдарованості як системної характеристики психіки та особистості, неготовність своєчасно актуалізувати вольові зусилля, «тягар» унікальності та пов'язані з нею соціальні очікування) та вплив соціальних чинників (сім'ї, школи, стосунків з однолітками, підтримки з боку суспільства) нерідко призводить до її нівелювання.

Обдарованими зазвичай вважають тих осіб, чиї психічні та фізичні здібності перевищують певний середній рівень, характерний для більшості людей [14, с. 200]. Суспільство зацікавлене у підтримці та розвитку феномену обдарованості, який має велике соціальне значення для сьогодення та майбутнього людей, розвитку наук, мистецтв, виробництва. Дитяча обдарованість поширена ширше, ніж обдарованість дорослих. Тому особливий інтерес представляє вивчення дитячої обдарованості в освітньому просторі як середовищі та факторі соціалізації дитини, умові та детермінанті розвитку її обдарованості.

У середині 90-х рр. ХХ ст. зусиллями низки провідних вітчизняних психологів (О. Кульчицька, В. Моляко та ін.) було розроблено «Робочу концепцію обдарованості» [14; 20]. У ній обдарованість розуміється як якість психіки, що системно розвивається протягом життя, яка визначає можливість досягнення людиною вищих результатів в одному або декількох видах діяльності, порівняно з іншими людьми. Тому ідея розвитку обдарованості стала провідною для російських вчених і практиків. Її

складові – класифікація різних видів обдарованості, розробка критеріїв і технологій діагностики обдарованості на різних етапах вікового розвитку, вивчення факторів та освітніх технологій, що сприяють прогресивному розвитку обдарованості.

У наукових працях науковців здібності розглядаються у трьох вимірах: як природні, генетично зумовлені та такі, що виявляються на ранніх стадіях онтогенезу, суб'єктно-діяльнісні, що формуються та розвиваються разом із суб'єктом діяльності у діяльності та через неї, і як особистісні, духовно-моральні. Здібності людини, відповідно до положень його теорії, являють собою здібності суб'єкта діяльності «крізь призму моральності особистості». Він підкреслює, що у конкретної людини (як індивідуальності) здібності повинні розглядатися одночасно в цих трьох вимірах. При цьому в кожному вимірі проявлятиметься нерівномірність і гетерохронність їхнього розвитку. Ця закономірність визначає складну й багатовимірну динаміку процесу формування та розвитку здібностей як частини й неподільного цілого обдарованості.

Обдарована дитина вирізняється серед однолітків яскравими та очевидними досягненнями в одному або кількох видах діяльності або має внутрішні передумови для таких досягнень. В останньому випадку слід акцентувати увагу на ознаках обдарованості — відмінних рисах, що вирізняють таку дитину з загальної маси однолітків. Ці ознаки водночас є складовими обдарованості. Виділяємо мотиваційні (ставлення дитини до діяльності) та інструментальні (способи реалізації діяльності та якісна своєрідність її продуктів). У якості додаткових ознак обдарованості виступають швидкість освоєння діяльності, нові способи виконання та вирішення в заданих незмінних умовах, нові ініціативно визначені цілі діяльності, що виникають у результаті власної інтерпретації раніше відомих ідей та рішень. Загальна та спеціальна обдарованість, на їхню думку,

взаємопроникають, доповнюють і перетворюють одна одну, виступаючи компонентами неподільного цілого.

Досить відомою та популярною в психології залишається модель обдарованості Дж. Рензуллі, згідно з якою обдарованість складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: інтелектуальних здібностей, що перевищують середній рівень, креативності та мотивації до пізнання й навчання. Тут стає очевидною спільність поглядів вчених, які представляють різні психологічні школи, зокрема вітчизняну та західну. Дж. Рензуллі зазначав, що обдаровані й талановиті діти – це діти, які вже володіють цими характеристиками (інтелектом, креативністю, пізнавальною та творчою мотивацією) або здатні розвинути й реалізувати їх у будь-якій корисній діяльності [45].

Використовуючи ідеї Рензуллі, Ф. Монкс запропонував багатофакторну модель обдарованості, акцентувавши увагу на середовищних факторах розвитку дитячої обдарованості, таких як сім'я, школа та однолітки [42].

При цьому Ф. Монкс розумів під креативністю здатність знаходити оригінальні рішення проблем, ставити перед собою питання і щоразу дивитися на них по-новому; мотивацію він трактував як можливість ставити перед собою цілі та планувати їх досягнення. Необхідний, на його думку, і високий рівень розвитку інтелектуальних здібностей. Якщо перераховані фактори чинять позитивний вплив на дитину, забезпечуючи необхідні характеристики компонентів обдарованості, то можливий поступальний розвиток обдарованості та її прояв у формі високих досягнень у діяльності.

К. Хеллер включає до своєї (Мюнхенської) моделі обдарованості такі групи факторів: індивідуальні фактори (інтелектуальні здібності, креативність тощо), фактори середовища (мікроклімат у родині, класі), рівень досягнень у різних сферах діяльності (спорт, мови, природничі науки тощо), особистісні особливості (стресостійкість, мотивація до досягнень,

стратегії роботи та навчання тощо) [42]. За його даними, обдаровані діти відрізняються від однолітків такими параметрами: високими інтелектуальними здібностями; видатними креативними здібностями, що виявляються в оригінальності та гнучкості мислення; здатністю до швидшого засвоєння інформації та видатною пам'яттю; інтелектуальною допитливістю та прагненням до знань; інтернальним локусом контролю та високою особистісною відповідальністю; самостійністю суджень; позитивною академічною «Я-концепцією», пов'язаною з адекватною самооцінкою.

В останні роки помітно посилюється інтерес дослідників і практиків до імпліцитних (або інтуїтивних) теорій здібностей.

Raffan J. виділяє два типи цих теорій: «задані», які вважають інтелектом, що погано піддається контролю та мало змінюється, та «прибуткові» (теорії приросту), для яких визнається можливість розвитку та вдосконалення інтелекту [44]. Уявлення людей про інтелект, здібності, обдарованість формують їхнє ставлення до людей, носіїв цих якостей. Відповідно, їхня «заданість» передбачає ставлення до обдарованості як до незмінної характеристики та знімає з батьків і педагогів будь-яку відповідальність за її подальший розвиток. Навпаки, іманентні уявлення про «прибутковість» здібностей та обдарованості вимагають від сім'ї та педагогів індивідуалізації освітніх траєкторій, застосування особливих форм роботи та специфікації відносин з обдарованими учнями.

В останнє десятиліття у працях вітчизняних та західних дослідників, які займаються вивченням проблеми дитячої обдарованості, спостерігається явна тенденція до технологізації. На Заході все більшої популярності набуває ідея «Smart Parenting» – м'якого, гнучко-приспосувального поводження з обдарованими дітьми, це поширюється і в цілому на освітній процес [43].

У вітчизняних працях акцент робиться на випробуванні та впровадженні різних педагогічних прийомів і методів соціалізації обдарованих дітей, розвитку та розширенні їхніх здібностей (гра, колекціонування, музична та образотворча творчість, спорт, вивчення іноземних мов тощо) [30; 31].

Н. Сокол звертає особливу увагу на спілкування та взаємодію обдарованих дітей з іншими людьми. Тут він виділяє два проблемні аспекти. Перший пов'язаний із тим, що оточуючі можуть вселяти обдарованій дитині «думку про її унікальність», що важким тягарем лягає на психіку дітей і може стимулювати бажання «не бути білою вороною». Другий проблемний аспект зумовлений несхожістю інтересів обдарованих дітей та переважної більшості їхніх однолітків, що призводить до ізоляції дітей з ознаками обдарованості в дитячому соціумі, аж до розвитку в них аутизму.

Обидва зазначені проблемні аспекти можуть виступати своєрідними соціальними детермінантами нівелювання дитячої обдарованості. Внутрішню детермінанту Н. Сокол пов'язує з труднощами самореалізації, налагодження та підтримання стосунків з оточенням. Звичка до того, що таким дітям усе дається легко, ускладнює моменти залучення вольових зусиль, їхні здібності до вольової саморегуляції з віком не розвиваються, а згасають [34, с. 28].

1.2. Особливості соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми в ЗДО

На сучасному етапі розвитку системи освіти робота з дітьми категорій «групи ризику» викликає складнощі, однією з яких є робота з категорією «обдаровані діти». Ця нестандартна категорія дітей, незважаючи на уявне благополуччя, часто стикається в процесі свого розвитку з низкою додаткових труднощів (у порівнянні з однолітками), що вимагає особливої організації роботи з ними [29].

У процесі розгляду питань обдарованості дослідники почали вивчати різні її види. Згідно з сучасними концепціями, обдарованість являє собою клас спеціальних проявів здібностей дитини. У практичній діяльності можна виділити академічну, інтелектуальну обдарованість, обдарованість у різних видах творчої діяльності, спортивну та організаційну. У художній обдарованості дослідники виділяють хореографічну, музичну, вокальну, сценічну, літературну, образотворчу обдарованість.

Системна соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми надзвичайно актуальна для сучасного українського суспільства.

У зв'язку з цим необхідно створювати умови для виявлення та супроводу обдарованих дітей в освітніх установах, забезпечувати створення ефективної системи роботи освітнього закладу з обдарованими дітьми. Зусилля закладів освіти мають бути спрямовані на задоволення особливих освітніх потреб, пов'язаних із поглибленою предметною підготовкою, а також супроводом особистісного розвитку обдарованої дитини.

Незважаючи на увагу вчених і педагогів-практиків до проблеми роботи з обдарованими дошкільниками, далеко не завжди цей напрям роботи в закладах дошкільної освіти представлений системно і охоплює не тільки сферу розвитку спеціальних здібностей, а й сферу соціального розвитку обдарованих, оцінює успішність вирішення ними вікових завдань

соціалізації. Робота в закладах дошкільної освіти з обдарованими дітьми часто спрямована переважно на розвиток здібностей у сферах діяльності, що цікавлять дітей [31]. Програми розвитку та сам освітній процес у ЗДО орієнтовані на формування дошкільника у сфері відповідної обдарованості – малюванні, спорті, музиці тощо. При цьому може виникати дисинхронія розвитку сфер обдарованої дитини (інтелектуальної та емоційної, інтелектуальної та соціальної, інтелектуальної, емоційної та моторної тощо). Це вимагає організації спеціальної роботи з цими дітьми, що не завжди відбувається на практиці [31].

Особливою сферою для самореалізації та саморозвитку обдарованих дітей є система позашкільної освіти. Менша регламентованість діяльності та різноманітність її форм приваблюють обдарованих дітей. Позашкільна освіта надає кожній дитині можливість вибору освітньої галузі, профілю програм, часу їх освоєння, залучення до різноманітних видів діяльності з урахуванням індивідуальних схильностей. Індивідуальна робота педагога в закладах позашкільної освіти дозволяє задовольнити запити будь-якої дитини, використовуючи її потенціал та вільний час.

Позашкільні заклади освіти створюють стартові можливості для кожної дитини, надають допомогу та підтримку обдарованим і талановитим учням, піднімаючи їх на новий рівень індивідуального розвитку. Відсутність загальних стандартів, оціночної системи, особлива форма визначення результативності в цьому типі освіти визначають особливу, максимально гнучку систему позначення успішності, що відповідає рівню здібностей кожного. Це дає можливість створити індивідуальну ситуацію успіху для дитини, порівняти свої успіхи з успіхами інших, побачити шляхи вдосконалення та перспективи, закріпити своє прагнення до перемог.

Однак вирішення соціально-педагогічних завдань ускладнюється в умовах сучасної системи позашкільної освіти. Функції соціального педагога, з огляду на відсутність подібних посад, виконують педагоги

додаткової освіти, методисти, тренери. При цьому далеко не всі педагоги сфери позашкільної освіти мають педагогічну освіту. Їхня освіта найчастіше пов'язана з областю їхньої діяльності (музика, хореографія, електротехніка тощо).

Для успішної соціально-педагогічної діяльності з обдарованими дітьми у цій галузі освіти, на нашу думку, необхідні: більш досконала матеріальна база організації; спеціальні методичні рекомендації щодо роботи з обдарованими дітьми; ініціатива та творчість педагогів; підтримка адміністрації закладу; взаємодія з іншими освітніми організаціями та ін.

Допомогу педагогам у роботі з обдарованими дітьми могли б надати: матеріальне та моральне стимулювання з боку місцевих органів влади та адміністрації; наявність методичної літератури та обладнання; досвід педагогів; взаємодія з іншими освітніми закладами; підготовка на курсах підвищення кваліфікації; підтримка досвідчених колег.

Таким чином, можемо зазначити, що різні типи освітніх закладів працюють, як правило, з різними видами дитячої обдарованості (ЗДО — переважно з інтелектуальною обдарованістю, заклади позашкільної освіти — з художньою, творчою, спортивною, лідерською). Заклад дошкільної освіти, як правило, зорієнтована на розвиток здібностей та успішність обдарованого дошкільника, тоді як сфера позашкільної освіти більшою мірою сприяє соціальному розвитку та самовизначенню дитини. В абсолютній більшості педагоги ЗДО орієнтовані на освітні результати, тоді як педагоги позашкільної освіти, прагнуть до формування навичок спілкування та взаємодії обдарованих дітей.

Соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми в сучасних умовах здійснюється в більшості освітніх закладів. Однак, як показують результати опитування, існують відмінності в підходах до її змісту та наповнення, а також у цільових орієнтирах соціально-педагогічної роботи.

Безсумнівно, робота, що проводиться, впливає на успіх вирішення обдарованими дітьми вікових завдань соціалізації.

При роботі з обдарованими дітьми в закладах дошкільної освіти та позашкільної освіти, забезпечуючи соціально-педагогічну роботу, необхідно:

- створювати умови не тільки для індивідуального розвитку здібностей обдарованої дитини, а й для її соціального розвитку, організувати освітній процес таким чином, щоб у ньому здійснювалося гармонійне безконфліктне спілкування з однолітками, створювалася система конструктивної взаємодії з батьками вихованців та педагогами;

- удосконалювати кваліфікацію педагогів, підвищувати мотивацію та компетенції педагогів у роботі з обдарованими дітьми, надавати методичну підтримку у пошуку індивідуального підходу до дитини, створенні ситуації успіху, забезпеченні підтримки в ситуаціях невдачі;

- проводити системну роботу з батьками обдарованих дітей з метою надання підтримки у вирішенні питань виховання та соціального розвитку [34].

1.3. Психолого-педагогічний супровід обдарованих дітей дошкільного віку

Комплексне вивчення та антропологічне розуміння проблеми психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей у контексті сучасного соціального життя визначається потребами суспільства. Для побудови практики психологічного супроводу становлення та розвитку людини в освіті ключове значення має освітнє знання, відмінними рисами якого має бути його багатоаспектність, інтегральність (цілісність), практичність, опора на педагогічний досвід.

Ми розуміємо супровід як певну ідеологію роботи, яка уможливорює поєднання цілей психологічної та педагогічної практики і фокусується на головному – на особистості дитини [1].

Наразі розробка та впровадження програм психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей стає однією з головних передумов, що дозволяють втілити антропологічні ідеї в повсякденну практику навчального закладу.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній практиці існує безліч різноманітних варіацій такого роду програм. Водночас досвід показує, що процес їх впровадження в освітню сферу є трудомістким і не завжди враховує сучасні реалії системи освіти та соціальні умови розвитку суспільства.

Для розробки стратегії психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей у сфері освіти ключове значення має підбір та обґрунтування комплексної діагностики.

Багато дослідників вказують на проблемні аспекти, що виникають у процесі виявлення обдарованості [5; 15; 17 та ін.]:

- врахування послідовності прояву обдарованості в різних сферах;
- одномоментний відбір обдарованих дітей;

- вплив різних факторів на прояв і розвиток обдарованості в різновікові періоди;
- взаємозв'язок діагностики з процесами навчання, виховання та соціалізації обдарованих дітей;
- готовність і професійна компетенція педагогів та психологів у сфері обдарованості;
- діагностика не тільки актуальних, а й потенційних можливостей дитини;
- етичні аспекти виявлення обдарованих дітей тощо.

Представлені аспекти показують, що психолого-педагогічний супровід обдарованих дітей має свою специфіку у наданні кваліфікованої підтримки розвитку дитини, і їх врахування є важливим для створення реальних можливостей виявлення та розвитку обдарованості.

Змістовний аналіз літератури дав змогу констатувати, що дослідники виділяють широкий спектр різноманітних методів діагностики обдарованості [5]:

- різні варіанти методу спостереження за дітьми (у лабораторних умовах, у школі, у позашкільній діяльності тощо);
- спеціальні психодіагностичні тренінги;
- експертне оцінювання поведінки дітей вчителями, батьками, вихователями;
- проведення «пробних» занять за спеціальними програмами, а також залучення дітей до спеціальних ігрових та предметно-орієнтованих занять;
- експертне оцінювання конкретних продуктів творчої діяльності дітей (малюнків, віршів, технічних моделей) професіоналами;
- організація різних інтелектуальних та предметних олімпіад, конференцій, спортивних змагань, творчих конкурсів, фестивалів, оглядів тощо;

- проведення психодіагностичного дослідження з використанням різних психометричних методик залежно від завдання аналізу конкретного випадку обдарованості.

Водночас, аналізуючи умови, в яких педагоги здійснюють свою професійну діяльність, менше половини педагогів вважають, що вони повністю забезпечують можливості для розвитку обдарованих вихованців.

Виявлення та подальший психолого-педагогічний супровід творчо обдарованих дітей — це комплексна і багато в чому суперечлива проблема, що вимагає тонкого, вдумливого підходу, який враховує індивідуальні особливості кожної дитини, незалежно від її віку. Адже мало виявити таланти у дитини — її потрібно постійно мотивувати до самовдосконалення, розвивати якості стійкості, саморегуляції, рефлексії, підтримувати в адекватній самооцінці та готовності до збагачення свого творчого й особистого досвіду. Безумовно, все це вимагає значних педагогічних зусиль, гнучкості, відкритості до потреб обдарованої дитини у розумінні та допомозі в складних ситуаціях вибору творчих стратегій, комунікації та переживання критики. Поняття обдарованості вперше було сформульовано в середині XIX століття англійським психологом Френсісом Гальтоном [39]. Можна сказати, що вже з цього часу в науці існують дві крайні точки зору. Прихильники однієї з них стверджують, що «всі діти є обдарованими», а їхні противники, навпаки, переконані в тому, що «обдаровані діти зустрічаються вкрай рідко».

Дійсно, можливо, до рівня обдарованого можна розвинути практично будь-яку здорову дитину за умови створення сприятливих умов? Або все ж обдарованість — це унікальне явище, і потрібні спеціальні діагностичні методи для виявлення обдарованих дітей? Таким чином, у педагогіці та психології навколо проблеми обдарованості утворився цілий клубок суперечностей, які не можна вирішити однозначно, раз і назавжди.

Проблема інтелектуальної обдарованості має кілька основних напрямків у дослідженні: це, по-перше, діагностика обдарованості, її критерії та індикатори; по-друге, аспекти психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей; по-третє, пошук нових ефективних методик і технологій організації розвитку обдарованих дітей, тобто можливості вдосконалення цього процесу. Інтелектуальну обдарованість, у цьому контексті, можна назвати своєрідним фундаментом для становлення особистості, але при цьому потрібна продумана система підтримки обдарованої дитини з урахуванням емоційних, інтелектуальних, художніх, соціальних особливостей дитини.

Аналіз даних, отриманих у практичній роботі з інтелектуально обдарованими дітьми, свідчить про те, що обдарованість проявляється насамперед у потужній мотивації самої дитини до самовираження у самостійній інтелектуальній діяльності, у високому рівні здатності до самонавчання, у вимогливості до отриманих результатів, а також у прагненні ставити перед собою або перед своєю командою надзвичайно складні цілі, у наполегливості в процесі їх досягнення. Багато інтелектуально обдарованих дітей – перфекціоністи, які безперервно прагнуть до досконалості – а це означає, що вони вразливі, складні, закриті люди. Саме тому так важливо усвідомлювати, що розвиток обдарованої дитини – це глибоко індивідуальний процес, що вимагає вдумливої участі педагога, здатного розробити стратегію підтримки та супроводу цього процесу [15].

Серед методів психолого-педагогічного супроводу, можна виділити:

1) Методи, спрямовані на підвищення інтересу обдарованих дітей до освоєння нових знань та мотивації до самостійних творчих проявів.

2) Методи розвитку здібностей дитини, включаючи уяву, конвергентне мислення, сприйняття, пам'ять, інтуїцію, емпатію, емоційну чуйність тощо.

3) Методи розвитку емоційної чуйності у інтелектуально обдарованих дітей. У роботі з дітьми, дуже важливо бути справжнім, чуттєвим, породжувати імпульс до справжнього переживання.

4) Методи, засновані на принципах полістороннього підходу та інтеграції знань.

5) Методи створення розвивального середовища та діалогічного простору занять.

Такі методи сприяють створенню ситуацій, що формують комунікативні навички обдарованих дітей, їхню готовність до самостійних критичних суджень, умінь, важливих для публічного виступу – тобто психологічні якості, необхідні для успішної творчої самореалізації.

6) Методи психологічної реабілітації, розвитку якостей, що сприяють органічній адаптації та стресостійкості – тобто ті методи, які допомагають обдарованій дитині стійкіше та усвідомленіше переживати природні кризи у своєму становленні.

7) Методи колективного створення творчого продукту, які використовуються в роботі з колективом обдарованих дітей.

Безумовно, перелічити всі методи підтримки обдарованих дітей неможливо. Особливо важливо, щоб у цьому процесі активність проявляли самі педагоги, які в процесі професійного зростання прагнуть збагатити арсенал своїх методичних прийомів, удосконалити стиль викладання, спираються на можливості сучасних технологій в освіті.

Серед перспектив, які є найбільш значущими для психолого-педагогічного супроводу сучасних обдарованих дітей, насамперед слід виділити:

- підвищення якості підготовки вихователів до роботи з даною категорією дітей та створення ефективної системи їхнього професійного вдосконалення на основі освоєння новітніх тенденцій і технологій освіти;

- посилення міжгалузевої взаємодії педагогічної громадськості та міністерств і відомств з питань підтримки творчо обдарованих дітей та молоді.

Аналіз результатів дослідження дав змогу зазначити, що проблема психолого-педагогічного супроводу є актуальною і досліджується багатьма вченими. Істотно ускладнює постановку педагогічних і психологічних завдань та освоєння механізмів психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей широкий спектр наукових підходів до дослідження обдарованості, які часто суперечать один одному і в яких важко розібратися педагогам, практичним працівникам та батькам. У зв'язку з цим потрібна серйозна просвітницька робота серед педагогів, працівників освіти та батьків для формування в них сучасних уявлень про природу, методи виявлення та шляхи розвитку обдарованості в дитячому віці.

Конкретні цілі супроводу обдарованих дітей визначаються з урахуванням якісної специфіки певного виду обдарованості, а також психологічних закономірностей її розвитку. Тому стає актуальною розробка та впровадження в освітній сфері практичних механізмів для виявлення видів обдарованості та побудови індивідуальних траєкторій розвитку обдарованих дітей [1, с. 69-72].

З огляду на різноманіття, різноликість та індивідуальну своєрідність феномену обдарованості, організація роботи з навчання та розвитку обдарованих дітей вимагає попередньої відповіді на такі питання:

1) з яким видом обдарованості ми маємо справу (загальна чи спеціальна — у вигляді спортивної, художньої чи іншої);

2) у якій формі може проявитися обдарованість: явна, прихована, потенційна;

3) які форми та методи діагностики обдарованих дітей на різних етапах вікового розвитку будуть найбільш ефективними;

4) які завдання у роботі з обдарованими дітьми є пріоритетними: розвиток наявних здібностей; психологічна підтримка та допомога; проектування та експертиза освітнього середовища, включаючи розробку та моніторинг освітніх технологій, програм та освітніх закладів тощо;

5) який тип освітнього закладу доцільно використовувати: спеціально орієнтований на роботу з обдарованими дітьми, загальноосвітню масову школу, заклад додаткової освіти тощо;

6) який вплив має психолого-педагогічний супровід на збереження та розвиток обдарованості в різновікових періодах, наскільки необхідний цей процес у сучасних умовах;

7) наскільки педагоги та психологи професійно та особистісно готові здійснювати супровід обдарованих дітей.

Розробка послідовності, логіки, етапів реалізації, визначення методів і форм супроводу обдарованості в руслі антропології можлива лише за умови перегляду якісних параметрів змісту освіти обдарованих дітей.

Таким чином, психолого-педагогічний супровід сьогодні є не просто сумою різноманітних методів і форм роботи з дітьми, а виступає як комплексна система, особлива культура підтримки та допомоги дитині у вирішенні завдань розвитку, навчання та соціалізації.

Проблема підтримки обдарованої дитини виходить далеко за межі педагогічних досліджень. Багато в чому ця проблема стосується гуманістичної концепції розвитку людини – творця свого життєвого шляху та всіх досягнень, зроблених на ньому. Феномен обдарованості – це справжній скарб, який міститься в глибині особистості, здатної творити нове та цінне на основі свого дару. Завдання суспільства полягає в тому, щоб заохочувати, підтримувати розквіт обдарованості та приймати для впровадження й розкриття перед широкою аудиторією індивідуальні твори та художні прориви. Але водночас не можна планувати досягнення й

винаходи, як і появу шедеврів. Можна лише створювати сприятливе середовище для проявів обдарованості.

Розділ II. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ОБДАРОВАНИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1. Вивчення проявів обдарованості дошкільників у рамках дослідження особливостей вирішення завдань соціалізації

Сучасні реалії дошкільної освіти ставлять перед педагогами дошкільних навчальних закладів завдання щодо виховання активних, допитливих вихованців, які вміють висловлювати свою думку та відстоювати свою точку зору.

У закладі дошкільної освіти проводиться робота з розвитку здібностей та нахилів дітей, створюються умови для їхнього особистісного та соціального розвитку. Складність організації роботи полягає в тому, що всі діти різні: як з точки зору особистісних особливостей, особливостей характеру, так і з точки зору своїх можливостей. Дуже важливо створити умови для розвитку всіх категорій дітей у ЗДО як для дітей з нормальним рівнем розвитку, так і для дітей з ООП, інвалідністю, а також для особливої групи дітей, яких потенційно можна віднести до обдарованих дітей.

Діти, які виявляють особливі здібності порівняно з однолітками, іноді потребують не менше уваги з боку педагогів. Не зовсім правомірно називати цих дітей обдарованими, оскільки це вимагає тривалих досліджень. Крім того, у ранньому віці яскраві здібності дитини можуть «вирівнятися» до рівня однолітків. У зв'язку з цим називатимемо цю категорію дітей дітьми з ознаками обдарованості.

Серед однолітків такі діти, як правило, вирізняються яскравими успіхами в одній або кількох сферах діяльності порівняно з однолітками [5].

Які ще прояви властиві дошкільнятам з ознаками обдарованості?

1. Нерідко прояви обдарованості в дошкільньому віці пов'язані із закономірностями вікового розвитку. Цей вік характеризується особливою чутливістю до низки видів діяльності. Дошкільнята нерідко дуже допитливі, виявляють яскраву фантазію, схильні до вивчення мов.

2. Не можна забувати про можливість «згасання» яскравих проявів здібностей дитини у зв'язку з дорослішанням, під впливом типу сімейного виховання, культурних особливостей соціуму. У даному випадку мова йде не про обдарованість, а просто про тимчасову схильність дитини до певного виду діяльності або про «навченість».

3. Для обдарованих дітей, у тому числі й дошкільнього віку, може бути властива дисинхронія розвитку, тобто нерівномірність розвитку різних сфер. Високий рівень розвитку когнітивних здібностей може поєднуватися з відставанням у розвитку писемного мовлення (слабкий розвиток моторики); високий рівень спеціальних здібностей може поєднуватися з недостатнім емоційним розвитком тощо.

Можна говорити про низку особливостей у перебігу процесу соціалізації у дошкільнят з ознаками обдарованості [16]:

1. Такі діти, як правило, активно прагнуть задовольнити свої пізнавальні потреби. Спочатку джерелом інформації стають дорослі, а потім дитина вчиться шукати інформацію самостійно: у книгах, в інтернеті, в енциклопедіях, через експерименти та дослідження.

2. Бажаючи розвивати свою дитину, батьки часто заповнюють весь її вільний час додатковою освітою, не даючи займатися природними дитячими іграми. Це перешкоджає повноцінному природному розвитку дошкільника.

3. Уже в закладі дошкільної освіти у дітей починають проявлятися різні ігрові інтереси, що перешкоджає встановленню та закріпленню дружніх стосунків обдарованих дітей з однолітками.

4. Дошкільники з ознаками обдарованості часто воліють грати та займатися наодинці, не вміючи працювати в парах та групі.

У старшому дошкільному віці вже формуються уподобання щодо вибору друзів, і до кінця старшого шкільного віку можна говорити про популярних і непопулярних, або навіть «неприйнятих» у групі дітей. На жаль, для дошкільнят з ознаками обдарованості проблема налагодження взаємин з однолітками вже може ставати проблемою у зв'язку з названими вище особливостями.

Несвоєчасне вирішення завдань соціалізації (природно-культурних, соціально-культурних, соціально-психологічних) стає причиною появи ознак віктимізації, які згубно впливають на життя обдарованої дитини та визначають вибір життєвого сценарію обдарованої людини, що дорослішає.

Наразі сучасна освітня практика у роботі з обдарованими дітьми зосереджена переважно на розвитку спеціальних здібностей, тоді як соціально-педагогічна робота зі створення умов для своєчасного вирішення природно-культурних, соціально-культурних, соціально-психологічних завдань соціалізації та подолання труднощів, що виникають у обдарованої дитини на різних вікових етапах, здійснюється недостатньо. У зв'язку з цим ми бачимо зовні успішну дитину, яка є гордістю освітнього закладу, але яка при цьому може страждати від труднощів у самовизначенні, невміння самопрезентувати себе та свої напрацювання, відчувати тягар від відсутності сенсу в житті, складних взаємовідносин з мікросоціумом тощо [17, с. 332].

Аналіз вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних досліджень з проблеми роботи з обдарованими дошкільнятами дозволив виявити низку ключових напрямків у вивченні даної проблемної області.

Незважаючи на наявність досліджень у сфері обдарованості та супроводу обдарованих дошкільників, можна зробити висновок про недостатнє вивчення проблеми обдарованості та її проявів у дошкільному віці, особливо проблеми соціального розвитку та соціалізації дошкільнят з ознаками обдарованості.

Наше дослідження спрямоване на вивчення особливостей та труднощів соціалізації обдарованих дітей на різних вікових етапах. У цьому параграфі бакалаврської роботи ми представляємо результати дослідження проблеми у середовищі дітей дошкільного віку.

Методологія дослідження ґрунтується на віковому підході в соціальному вихованні як цілеспрямованому створенні умов для розвитку людини з урахуванням та використанням особливостей і можливостей кожної вікової групи. Віковий підхід дозволяє організувати соціально-педагогічну роботу в освітній організації таким чином, щоб створити умови для ефективного вирішення обдарованою дитиною вікових завдань соціалізації.

Ідеї екзистенційного підходу орієнтують нас в організації роботи з обдарованими дітьми, спрямованої на пошук самого себе, сенсу та способу існування у складному світі, властивостей його неповторної особистості. Вирішення цих завдань здійснюється нами через застосування у практиці роботи з обдарованими дітьми ситуацій соціального вибору.

Залежно від того, наскільки успішно вирішуються групи завдань соціалізації, людина, яка дорослішає, визначає свою життєву стратегію та життєвий сценарій.

У ході дослідження на цьому етапі ми використовували такий діагностичний інструментарій:

- Методика «Карта обдарованості»;
- Дослідження пізнавальних потреб дошкільника (адаптований для ЗДО);

- Дослідження індивідуальних особливостей уяви.

У дослідженні взяли участь три групи ЗДО №13 «Казка» м. Самбір. Загальна вибірка становить 28 дітей 5-7 років. За результатами дослідження, проведеного за допомогою методики вивчення пізнавальних потреб дошкільнят, ми виявили, що високий рівень пізнавальних потреб спостерігається у 40% опитаних.

При цьому високий рівень оригінальності та розвитку уяви продемонстрували лише 4% дошкільників. Отримані дані дозволяють зафіксувати невисокий відсоток дітей, які демонструють яскраву уяву та оригінальні малюнки. На підставі отриманих результатів ми можемо побачити відсоток дітей, які виявляють високі пізнавальні потреби і уяву. Отримані дані будуть доповнюватися результатами Методики «Карта обдарованості» і дозволять визначити вибірку потенційно обдарованих дошкільнят для вивчення особливостей вирішення ними завдань соціалізації.

Проведене дослідження дозволило нам дійти таких висновків: у психолого-педагогічній літературі наведено результати досліджень обдарованих дошкільників, спрямовані на їх виявлення, діагностику, характеристику індивідуальних особливостей та розвитку. Наші дослідження дозволяють припустити, що успішність обдарованої дитини в процесі дорослішання значною мірою залежить від створення умов для своєчасного вирішення нею всіх блоків завдань соціалізації.

Сучасні дослідження недостатньо розглядають проблеми соціалізації та соціального розвитку дошкільнят із ознаками обдарованості

Ці висновки можуть стати вибіркою для наступних досліджень, під час яких будуть виявлені труднощі своєчасного вирішення завдань соціалізації обдарованих дошкільників. Таким чином, отримані результати та викладені висновки є проміжними в процесі вивчення особливостей та

труднощів вирішення завдань соціалізації обдарованих дітей на різних вікових етапах.

2.2. Реалізація соціально-педагогічної підтримки інтелектуально обдарованих дошкільників у сучасних освітніх умовах

Сучасні освітні умови передбачають створення умов для соціально-педагогічної підтримки всіх категорій дітей, зокрема обдарованих дітей. Робота з обдарованими дітьми починається на першому рівні освіти — у дошкільному навчальному закладі — і триває на всіх освітніх рівнях, зокрема й у професійній освіті.

Робота з обдарованими дітьми, незважаючи на значну увагу до неї, залишається недостатньо науково та методично обґрунтованою.

По-перше, у сучасній педагогічній теорії та практиці немає єдиного підходу до розуміння дитячої обдарованості та її першопричин. Яких дітей можна назвати обдарованими? За якими ознаками? За допомогою якого інструменту?

По-друге, різноманіття видів обдарованості, відсутність чітких ознак прояву викликає труднощі в її діагностиці та визначенні змісту й перспектив програм роботи.

По-третє, недостатня наукова та методична опрацьованість проблеми призводить до слабкої підготовленості педагогів до роботи з цією нестандартною категорією дітей.

Одним із основних засобів роботи з обдарованими дітьми може стати соціально-педагогічна підтримка. Поняття «соціально-педагогічна підтримка» отримало розвиток у працях О. Безпалько, які розглядають її як професійну діяльність педагогів у закладах освіти, спрямовану на надання допомоги дітям у вирішенні їхніх проблем [2].

З огляду на специфіку проблеми можна сказати, що соціально-педагогічна підтримка можлива там і тоді, де і коли є сприяння (супровід, співпраця, співпереживання, співчуття) процесам, що ґрунтуються на відносній автономії та незалежності особистості, її індивідуальності, її самопроцесах:

- самодіяльності та саморозвитку,
- самопізнання,
- самовизначення,
- самоорганізації,
- самоконтролю,
- самовираження,
- самореалізації, тобто на саморусі індивіда у вирішенні конкретного завдання.

Слід зазначити, що через недостатнє вивчення самого поняття «соціально-педагогічна підтримка» недостатньо розроблені теоретичні основи та технологія соціально-педагогічної підтримки обдарованих дошкільників.

Метою соціально-педагогічної підтримки обдарованих школярів можна назвати створення в межах середовища, що об'єктивно надається дитині, умов для максимального в даній ситуації особистісного розвитку, а також сприяння з боку педагога процесу подолання перешкод, труднощів та проблем, що заважають успішній соціалізації.

Охарактеризовані труднощі дали змогу зробити висновок про необхідність активізації роботи з надання соціально-педагогічної підтримки обдарованим дітям у закладах дошкільної освіти. Слід зазначити, що цей напрям діяльності привертає все більшу увагу фахівців і педагогів-практиків, наслідком чого стає розробка в багатьох закладах дошкільної освіти програм роботи з обдарованими дошкільниками.

У більшості закладів дошкільної освіти проводиться регулярна поетапна діагностика для забезпечення адекватної соціально-педагогічної підтримки. Однак практика показує, що дослідницькі заходи спрямовані насамперед на вивчення особливостей інтелектуального розвитку, не приділяючи належної уваги вивченню особливостей соціального розвитку обдарованих дошкільників.

У ЗДО також проводиться велика робота з надання соціально-педагогічної підтримки через створення умов для самореалізації та саморозвитку обдарованих дітей у інтелектуальній сфері (через організацію індивідуальних занять, дистанційне консультування, участь у експериментальній та проєктній роботі, виступи на конкурсах) за відсутності належної уваги до вирішення проблем соціального розвитку та труднощів у взаємовідносинах обдарованих дітей з мікросоціумом.

У закладах дошкільної освіти під час надання підтримки обдарованим дошкільникам використовуються індивідуальні форми роботи. При цьому ми припускаємо, що ефективність цього напрямку роботи може підвищитися завдяки розширенню форм індивідуальної роботи з обдарованими дітьми, що мають значний потенціал розвитку дитини в усіх сферах; розробки програм індивідуального розвитку обдарованих дошкільників; більш активного використання роботи соціального педагога у ЗДО [23].

Вирішення завдань соціально-педагогічної підтримки обдарованих дошкільників у закладах дошкільної освіти здійснюється через комплексну роботу та організацію міжвідомчої взаємодії.

Ми вважаємо, що без створення умов для своєчасного вирішення завдань соціального розвитку та вікових завдань соціалізації неможлива повноцінна самореалізація та розкриття потенціалу обдарованої людини.

На наш погляд, соціально-педагогічна робота з подолання труднощів соціального розвитку обдарованих дітей може включати такі напрями:

□ створення простору для самореалізації на основі суб'єктності дитини в системі соціальних відносин, основними характеристиками якого є організація спільної діяльності дітей і дорослих, розширення сфери спілкування, формування рефлексивної позиції дитини;

□ формування лідерських якостей на основі особистісної самодостатності;

□ формування гнучкості поведінки у вирішенні ситуацій соціального вибору;

□ формування адекватної самооцінки через розвиток здатності до самооцінювання та адекватної оцінки зовнішніх подій;

□ стимулювання саморозвитку через розвиток вольових та комунікативних якостей [23].

Важливою складовою роботи з вирішення проблем соціального розвитку обдарованих дітей є робота з колективом однолітків, яка може бути спрямована на розвиток толерантності, емпатії та згуртованості колективу дітей.

Представлені напрямки роботи з обдарованими дітьми можуть бути реалізовані в будь-якій освітній організації та наповнені відповідно до індивідуальних проблем дітей та ресурсних можливостей організації. Надання педагогічної підтримки батькам обдарованої дитин шляхом інформаційної та психологічної підтримки залучення батьків до спільно діяльності, заохочення активності батьків є важливою складовою соціально-педагогічного супроводу, як і організація роботи з підвищення психолого-педагогічної компетентності педагогів у питаннях соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми.

На підставі отриманих результатів ми можемо зробити висновок про те, що під час роботи з обдарованими дітьми в умовах закладу дошкільної освіти важливо:

- забезпечувати створення умов не тільки для індивідуального розвитку здібностей обдарованої дитини, а й для її соціального розвитку, організовуючи освітній процес таким чином, щоб у ньому здійснювалося гармонійне безконфліктне спілкування з однолітками, створювалася система конструктивної взаємодії з батьками та педагогами;
- забезпечувати підвищення кваліфікації педагогів, підвищувати мотивацію та компетентності педагогів у роботі з обдарованими дітьми, надавати методичну підтримку у пошуку індивідуального підходу до дитини, створенні ситуації успіху, забезпеченні підтримки в ситуаціях невдач;
- забезпечувати системну роботу з батьками обдарованих дітей з метою надання підтримки у вирішенні питань виховання та соціального розвитку.

Висновки

Сучасна наука та практика стоять перед необхідністю вирішення широкого кола завдань, одне з яких пов'язане з вихованням, навчанням та розвитком дітей дошкільного віку. У зв'язку із запровадженням Державного стандарту дошкільної освіти (Базового компонента) увагу вчених було звернено на проблему розвитку та навчання обдарованих дітей дошкільного віку. У зв'язку з цим особливо актуальними є дослідження проблеми розвитку обдарованості та творчих здібностей дошкільнят.

Обдарованість — це системна, що розвивається протягом життя, якість психіки, яка визначає здатність людини досягати вищих (незвичайних, непересічних) результатів в одному або декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми.

Обдарована дитина — це дитина, яка вирізняється яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями (або має внутрішні передумови для таких досягнень) у тому чи іншому виді діяльності.

На сьогодні більшість вчених визнають, що якісна своєрідність та характер розвитку обдарованості — це завжди результат складної взаємодії спадковості (природних задатків) та соціального середовища, опосередкованих діяльністю дитини (ігровою, навчальною, трудовою) [23]. Необхідною умовою успішної соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми в умовах дошкільного закладу є опора на соціально-педагогічну підтримку та психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини.

Проблема організації освітнього середовища для розвитку дитячої обдарованості є також актуальною, потребує детального вивчення та теоретичного осмислення, а також методично правильного вирішення. Її розгляд у зазначених нами аспектах, безумовно, не є вичерпним і достатнім для наукового пізнання та буде продовжено.

Дитяча обдарованість відрізняється від обдарованості дорослої людини. Розвиток обдарованості в дитячому віці супроводжується кризами та педагогічним впливом. Соціально-педагогічна підтримка є найефективнішим способом взаємодії, який сприяє становленню обдарованості. Процеси становлення та розвитку обдарованості в дошкільному віці потребують своєчасної психодіагностики.

Все вищезазначене дозволяє знизити ризик психоемоційних відхилень у обдарованих дітей, стабілізує показники довгострокового розвитку їхньої обдарованості, сприяє проектуванню якісного педагогічного процесу.

Література:

1. Баришполь С.В. Структура психологічного супроводу обдарованої дитини. Посібник практичного психолога. Х. : Основа, 2009. 118 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна підтримка / О. Безпалько ; за заг. ред. І. Д. Зверєвої // Соціальна педагогіка : мала енциклопедія. К. : Центр учбової літератури, 2008. С. 99.
3. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. К. : Фенікс, 2014. 137 с.
4. Володарська Ж. Робота з обдарованими дітьми. Психолог. 2017. №22-23. С. 15-30.
5. Воронцова Е. Обдарованість: діагностика та система роботи зі здібними дітьми: погляди на визначення здібностей та обдарованості. Способи діагностики обдарованості, практичні методи. Психолог. 2006. № 25-26. С. 5-25.
6. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.
7. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
8. Діброва А. Розвиток креативності на різних етапах навчання. Психолог. 2015. №7–8. С. 5.
9. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В.О. Моляко (ред.), О.Л. Музика (ред.). Житомир : Вид-во ПП Рута, 2007. 319 с.
10. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Вид. 3-тє, доп. Тернопіль : Мандрівенць, 2023. 210 с.
11. Карпенко Н. А. Психологія творчості: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 156 с.

12. Костю С.Й. Робота з обдарованими дітьми: навчально-методичний посібник для студентів денної/заочної форми навчання напряму підготовки «Практична психологія». Мукачево : МДУ, 2017. 81 с.
13. Коченгіна М. Педагогіка Реджіо Емілія. Дошкільне виховання. 2018. №9.
14. Кульчицька О.І. Обдарованість: природа і сутність. Професійна освіта: педагогіка і психологія / За ред. І. Зязюна, Н. Ничкало: Польсько-український журнал. Ченстохова – Київ, 2003. С.193 – 202.
15. Кульчицька О.І. Методика діагностики інтелектуальної обдарованості. Обдарована дитина. 2007. № 1. С. 39–42.
16. Кушнір В. Пошуки науково-практичних підходів у дослідженні феномену дитячої обдарованості. Рідна школа. 2019. №4. С.66–69.
17. Лавріненко Л. І. Дитяча обдарованість та її психологічні прояви: історичний аспект. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. 2015. Вип. 125. С. 331–334. (Серія : Педагогічні науки).
18. Лисенко А. Психолого-педагогічні характеристики обдарованості у дошкільному віці. Сучасна українська освіта: виклики, стратегії, технології : збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції (Дрогобич, 21–22 березня 2024 року) / за ред. Т. Пантюк, А. Федорович. Дрогобич : Видавництво «Трек ЛТД», 2024. с. 274-278.
19. Ліпко А.В. Креативність як внутрішня перебудова до творчості. Шкільний психолог. Усе для роботи. 2015. № 3. С. 2–4.
20. Моляко В. Проблеми психології творчості і розробка підходу до вивчення обдарованості. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. праць / Редкол.: Г. Сущенко (відпов. ред.) та ін. Київ - Запоріжжя. 1999. Вип. 13. С. 9 – 13.

21. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. Обдарована дитина. 1998. № 1. С. 3–5; № 2. С. 2–6; № 3. С. 2–5.

22. Мордюк Л. Творчий розвиток особистості дитини. Психолог. 2015. №3. С. 4–6.

23. Носата І. Система роботи з обдарованими дітьми в дошкільному закладі - запорука розвитку обдарованості дошкільника // <http://www.svyatoshinruo.kiev.ua/2013-10-10-14-41-03/4033-2015-09-28-09-53-45>

24. Онацький В.М. Академічна обдарованість та методи її діагностики. Обдарована дитина. 2002. № 2. С. 51–56.

25. Обдарована дитина у просторі виховних інновацій: матеріали науково-практичного онлайн-вебінару. Івано-Франківськ: ПНУ, 2021. 78 с

26. Петрук І.С. Дитяча обдарованість як проблема педагога дошкільних закладів освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zippo.net.ua/index>.

27. Піроженко Т. О. Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі // Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, Том IV (8). стор. 212-223. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32305249.pdf>

28. Піроженко Т. Особистий потенціал дошкільника: умови розвитку в сучасному суспільстві. Дошкільне виховання. 2012. № 1. С. 8 - 15.

29. Робота з обдарованими дітьми / М. Володарська, А. Настенко, О. Пілаєва, С. Полуніна, С. Сисоєва. Х. : Вид. група «Основа», 2010. 190 с.

30. Робота з обдарованими дітьми // <http://kindergarten29.klasna.com/uk/site/robota-z-obdarovanimi-dit.html>

31. Робота з обдарованими дітьми в дитячому садку
// <https://www.pedrada.com.ua/article/1550-robota-z-obdarovanimi-dtmi-v-dityachomu-sadku>

32. Рудько Г. Робота з обдарованими учнями. Сучасна школа України. 2015. № 1. С. 4-17.

33. Сергеєнкова О. П. Вікова психологія. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

34. Сокол Н. П. Форми і методи роботи з обдарованими дітьми. Педагогічний пошук. 2014. № 3. С. 26–28.

35. Сухомлинський В. О. Проблема виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: у 5-ти томах. Т. 1. К.: Рад. школа, 1976. С. 55–206.

36. Чепіль М., Ревть А.Б. Психолого-педагогічні основи роботи з обдарованими дітьми: методичні рекомендації до самостійної роботи. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2021. 58 с.

37. Чернявський В. Обдаровані діти. Як з ними працювати? / В. Чернявський, Т. Кузьміна // Завуч. 2015. № 18. С. 4.

38. Янковчук М. М. Розвиток обдарованості. Обдарована дитина. 2009. №5. С. 59–62

39. Galton, F. (1904). Heredity of talent. Its laws and consequences. The Sociological Review, sp1(1), pp. 43-51. doi: 10.1177/0038026104sp100104

40. Getzels J., Jackson Ph. Creativity and Intelligence. New York: Wiley, 1962. 404 p.

41. Guilford J.P. New frontiers of testing in the discovery and development of human talent. Seventh Annual Western Regional Conference on Testing Problems. Los Angeles, 1958.

42. International Handbook of Giftedness and Talent / К. А. Heller, F. J. Mönks, R. Subotnik, R. J. Sternberg. Pergamon, Second Edition, 2000. 952 p

43. Peyre H., Ramus F., Melchior M., Forhan A., Heude B., Gauvrit N. Emotional, behavioral and social difficulties among high-IQ children during the preschool period: Results of the EDEN mother–child cohort // *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. - Volume 233, 17 October 2016, pp. 333-337.

44. Raffan J. *Worldwide Provision to Develop Gifts and Talents*. CfBT Education Trust, 2010. P. 32.

45. Renzulli J. L. The three-ring conception of giftedness: A developmental model for creative productivity / J. L. Renzulli // *Conceptions of Giftedness* / R. Sternberg, J. Davidson (Ed.). – Cambridge, 1986. – P. 53–92.

46. Torrance E. P. Teaching creative and gifted learners II *Handbook of research on teaching*. Ed. by M. C Wittrock. 3 rd ed. N.Y., 1986.

47. Torrans E., Hall L. Assessing the further research jf creative potential. *Ibid.* 1980. Vol. 14., №1. 649 p.